

KNIHOVNA
AKADEMIE VĚD ČR
NÁRODNÍ 3, 115 22 PRAHA 1

INFORMACE

4/2008

Jarmila Burgetová

ÚVODEM

Zahraniční novinky a zkušenosti viděné očima pracovníků KNAV jsme v letošním čtvrtém čísle INFORMACÍ rozdělili do několika tematických oblastí:

- Rozvoj informačních technologií
- Evropská knihovědná bádání
- Svobodný přístup k informacím
- Rozvoj knihovnických služeb

O rozvoji informačních technologií se dozvíme nejvíce ze souhrnného příspěvku Martina Lhotáka, věnovaného výsledkům konferencí o digitalizaci a digitálních knihovnách. Do této skupiny jsme zařadili také referáty Marty Kuchtové a Zdeňky Chmelařové o konferenci IGeLU 2008, dále příspěvky Zdeňka Tichého o konferenci PASIG a o semináři ELAG 2008 a Anny Ryšánkové o semináři „Digitalizace a indexování“ konaném koncem roku v Bratislavě.

K evropským knihovědným bádáním patří zasvěcený článek Lenky Veselé o výzkumném pobytu ve švédských knihovnách, doplněný zevrubnou zprávou o mezinárodním sympoziu na téma „Válečná kořist. Společné evropské dědictví“. V dalších příspěvcích z této oblasti informují Hana Beránková o svém pobytu ve Vídni, věnovaném výzkumu cizojazyčných bohemikálních tisků ve fondech Rakouské národní

knihovny, a Vojtěch Šícha o svém výzkumu cizojazyčných bohemik v Tschammerově knihovně v polském Těšíně.

Stěžejním tématem roku 2008 byla problematika **svobodného přístupu k informacím**, který je základní podmínkou úspěšné badatelské a výzkumné práce. Příspěvek Ivany Laiblové Kadlecové seznamuje se zajímavou konferencí o vědě v 21. století, která se konala v září v kanadském univerzitním městě Waterloo. Jarmila Burgetová referuje o mezinárodním sympoziu o copyrightu, uspořádaném v dubnu v Amsterdamu. Sešli se na něm zástupci vydavatelů, autorů a knihovníků, aby našli společnou řeč při zpřístupňování děl podléhajících copyrightu. Bezprostředně se problematikou „Open Access“ pak zabývaly dvě konference, o nichž referuje Iva Burešová. První se konala počátkem listopadu v Budapešti – šlo o třetí ročník konference pravidelně pořádané společností Alliance for Permanent Access, druhá se uskutečnila v témže měsíci v Düsseldorfu – to byl šestý ročník mezinárodní konference věnované tématu Berlínské deklarace o otevřeném přístupu ke znalostem v přírodních a humanitních vědách.

Číslo uzavírají příspěvky, dokládající na různých úsecích **rozvoj knihovnických**

služeb, tedy příspěvky, které reflektují výsledky několika – byť rozdílných – odborných setkání; v prvních dvou případech jde o pravidelná výroční zasedání: z pera Ivany Kadlecové Laiblové je to zpráva o výroční konferenci LIBER, konané počátkem července v Istanbulu, od Jarmily Burgetové článek o národním kongresu francouzských knihovníků, uspořádaném Spolkem knihovníků Francie (ABF) v červnu v Remeši. Třetí příspěvek přináší informace o 9. zasedání Slovenské Národní komise pro služby, kterého se za KNAV zúčastnila Kateřina Kalinová.

Výčet příspěvků dokládá skutečnost, že pracovníci KNAV mají možnost se pravidelně zúčastňovat důležitých mezinárodních kongresů a konferencí (EUSIDIC, LIBER, ELAG, IGeLU aj.) a namísto tak nasávat a absorbovat nové postupy, nové trendy, nové zkušenosti... Tematická šíře příspěvků pak odráží i pestrost badatelských aktivit Knihovny Akademie věd.

Martin Lhoták
**DIGITÁLNÍ KNIHOVNY
A KONFERENCE
V EVROPĚ**

Rok 2008 přinesl řadu zajímavých seminářů, konferencí a setkání týkajících se digitalizace a digitálních knihoven. Hned počátkem roku – od 30. ledna do 1. února – se konala v Deutche Nationalbibliothek ve Frankfurtu nad Mohanem **mezinárodní konference „One more step towards the European digital library“** (Další krok směrem k Evropské digitální knihovně). Tato akce byla organizována v rámci řešení ambiciózního projektu EDL project (EDL=European Digital Library), jehož výstupem má být evropská „digitální knihovna digitálních knihoven“ – Europeana. Konference byla velmi dobře připravena; představila řadu známých odborníků a kvalitních řečníků, kteří se věnovali problematice digitálních knihoven zejména v evropském kontextu. Své příspěvky přednesli např. Herbert Van de Sompel (Thoughts about Repositories, Use, and Re-Use), Horst Forster (European Commission: Policy context and ambitions), Hans Petschar (Roadmap of digitisation activities in European national libraries nebo Maja Žumer a Genevieve Clavel-Merrin (Extending multilingual capacity of The European Library). V závěru konference proběhl workshop, na kterém se hodnotil úvodní koncept portálu Europeana a byly vznášeny vylepšující návrhy. Bylo zvažováno, zda může Knihovna AV ČR prostřednictvím své digitální knihovny přispívat do obsahu Europeany. Zatím to však není možné, protože zájem je o plné texty dokumentů, které (prozatím) můžeme nabídnout pouze v budově KNAV. Vzhledem k tomu, že jsou postupně uzavírány smlouvy s ústavami, které vydávaly časopisy obsažené v Digitální knihovně AV ČR, a řada z nich souhlasí s neomezeným zpřístupněním, bude výhledově zapojení do Europeany možné. Je třeba dodat, že EDL project financovaný EU bude v průběhu roku končit a zatím není jasný jeho budoucí vývoj. Portál Europeana byl oficiálně spuštěn 20. listopadu 2008. Krátce po jeho spuštění bylo nutné řešit technické problémy, které způsobil velký zájem uživatelů, což vedlo k přetížení serverů a následným nutným technickým úpravám.

Konference EUSIDIC „Bloommsbury Conference – Beyond Discovery“ (30. 3.–1. 4., Londýn) se tentokrát zaměřila na aspekty spojené s optimálním doručením požadované informace. Mezi přednášejícími byli zástupci informačních institucí i dodavatelé komerčních služeb. Jens Vigen, ředitel knihovny v CERNu, uvedl, že knihovny z hlavních laboratoří v oblasti „high energy physics“ (HEP) slučují své repozitáře v jednu databázi, která by měla sloužit potřebám komunity. Předvedl výsledky uživatelské studie mezi vědci z oblasti HEP, která ukázala, že volně dostupné výsledky vytvářené touto komunitou slouží z větší části k uspokojení jejich informačních potřeb. Komerční služby poskytují pouze menší část toho, co vědci potřebují ke svému výzkumu. Vytváření a propojování institucionálních repozitářů s volným přístupem je tedy perspektivní cestou k zajištění informací pro výzkum.

Dirk Lewandovski z Hamburg University of Applied Sciences uvedl možnosti, jak mohou vyhledávací stroje vést uživatele k výsledkům, které přesně odpovídají jejich specifickým požadavkům. Přesto, že uživatelé zadávají ve většině případů dotazy v jednoduché formě, mohou vyhledávací stroje nabízet užitečné okruhy a cesty, které je dovedou k požadovaným výsledkům. Mezi firemními příspěvky představila nové metody prezentace výsledků a nakládání s nimi Tamar Sadeh z Ex Libris na produktu Primo Helle Lauridsen, ProQuest, prezentovala možnosti vyhledávání netextových informací a Marian Klomp pohled OCLC na ideální rozhraní pro koncového uživatele. Konference EUSIDIC měla jako obvykle velmi kvalitní náplň. Bohužel není jisté, jak to bude s jejím osudem v dalších letech. Smutná zpráva je, že nás v září tohoto roku navždy opustil v Česku velmi dobře známý a oblíbený Johan van Halm, který byl v posledních letech ve funkci generálního sekretáře hlavním motorem EUSIDICu.

Již potřetí se ve slovenské Jasné konala **konference „Digitální knihovna“** s účastí řady odborníků z celé Evropské unie, tentokrát ve dnech 27.–29. dubna. Cílem konference bylo informovat odbornou komunitu z oblasti paměťových institucí o úspěšných projektech a technologiích používaných při digitalizaci a zpřístupnění digitalizovaného materiálu. Tak jako v minulém roce zde zazněly zajímavé a věcné příspěvky – např. Jill Cousins, programová ředitelka The European Library & Europeana, představila evropskou digitální knihovnu Europeana a Neil Jefferies z Oxford University hovořil o designu a budování digitálního úložiště pro dlouhodobé uchování dat. KNAV zde prezentovala příspěvek „Vývoj open source systému pro digitální knihovnu Kramerius“.

Největší evropskou konferencí zaměřenou na digitální knihovny je nepochybně **ECDL – European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries**. V roce 2008 se konala 14. – 19. září v dánském Aarhusu. Konference se zaměřuje na novinky ve výzkumu a vývoji v oblasti digitálních knihoven, zejména na technické aspekty. Oborově spadá především do tzv. „computer science“ a výstupem je rozsáhlý recenzovaný sborník vycházející v rámci LCNS (Lecture Notes in Computer Science) u vydavatelství Springer. Hlavní část konference je tradičně předcházena tutoriály a následována řadou workshopů souvisejících s náplní konference: Cross language Evaluation Forum (CLEF), International Web Archiving Workshop (IWAW), Foundations on Digital Libraries (DLFoundations 2008), Digital Object Repository Systems in Digital Libraries (DORSDL2), Information Access to Cultural Heritage (IACH 2008), Networked Knowledge Organisation Systems and Services (NKOS) and Very Large Digital Libraries (VLDL 2008).

Z celkového počtu 98 přihlášených příspěvků vybral programový výbor skládající se z 69 členů, 28 plných a 10 zkrácených příspěvků. Poster session obsahovala 28 „demo“ příspěvků.

Konferenci zahájil ředitel Internet Archive Brewster Kahle. Popsal velké digitalizační a archivační aktivity Internet Archive, které se dotýkají širokého spektra dokumentů a médií – textu, audio a video dokumentů, softwaru, televize a v neposlední řadě WWW – celosvětového webu. B. Kahle považuje univerzální přístup ke znalostem za jeden z největších úspěchů, kterého je možné dosáhnout. Finanční a technické aspekty

již nejsou tak velkými překážkami k jeho dosažení v porovnání s aspekty sociálními a politickými. Jako zajímavé okruhy výzkumu pro vytvoření otevřené univerzální knihovny označil například dynamické zvukové překladače nebo univerzální OCR, schopné pracovat s velkým spektrem jazyků („živých“ jazyků je ve světě více než 1 000). Technický program konference zahrnoval také panel „The Web vs. Digital Libraries“, který řídil Vittore Cassarosa (ISTI-CNR a DELOS). V jeho úvodu stručně prezentoval referenční model digitální knihovny vytvořený v rámci DELOS – Network of Excellence on Digital Libraries. Catherine Lupovici (TEL Office and EDL Foundation) vysvětlila možnosti, které skýtá projekt Europeana a popsala možnosti, jak se do tohoto projektu mohou zapojit další partneři. Andreas Rauber (T.U. Vienna) hovořil o rozdílech mezi knihovnami, digitálními knihovnami a webem a s ohledem na jejich obsah, využití, strukturovanou informaci a metadata. David Harper (Google European Engineering Center, Zurich, Switzerland) doporučoval použití webového vyhledávání jak k účelům vyhledávání na Internetu, tak i k vyhledávání v digitálních knihovnách.

Hlavní technický program zahrnoval širokou paletu výsledků výzkumu a vývoje v oblasti digitálních knihoven. Kromě na této konferenci tradičních sekcí – jako vyhledávání informací, vytváření sbírek a interoperabilita – se hovořilo také o archivaci digitálního materiálu, uživatelských rozhraní a personalizaci. Nově byl dán prostor tématům social tagging a citační analýzy.

Na poster a demo sekci byly představeny rozpracované projekty i již fungující prototypy a systémy. Účastníci konference zvolili jako nejlepší poster týmu z dánské Státní a univerzitní knihovny nazvaný „Summa: This is not a Demo“. Summa je rychlý modulární a škálovatelný vyhledávací systém dostupný jako open source. Je vytvořen tak, aby integroval data z různých zdrojů a aby byl schopný distribuovat výsledky do velkého počtu klientských systémů.

Konference ECDL potvrdila v Aarhusu své dobré jméno. V závěru bylo představeno místo a datum konání ECDL 2009 – Korfu, Řecko, 27. září–2. října.

WEBOVÉ ODKAZY (platné k 31. 12. 2008):

EDL project – One more step towards the European digital library – Frankfurt, Německo

<http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/organisation/cooperation/archive/edlproject/conference/>

Digitálna knižnica – Jasná, Slovensko

<http://diglib.businessit.sk/?q=sk/taxonomy/term/4>

EUSIDIC – „Bloommsbury Conference – Beyond Discovery“ – Londýn, UK

<http://www.eusidic.net/index.php?content=presentations>

ECDL 2008 – Aarhus, Dánsko

<http://www.ecdl2008.org/>

Marta Kuchtová
Zdeňka Chmelařová
VÝROČNÍ KONFERENCE
IGeLU 2008

Každoroční setkání uživatelů systému Aleph, sdružených v organizaci nazvané IGeLU, se letos uskutečnilo v Madridu ve dnech 8.–10. září 2008. Jako členové této organizace jsme se setkání také zúčastnili.

Při setkáních členů IGeLU je hlavním přínosem získání informací o nových verzích systému a výměna názorů a zkušeností se správou systému mezi jednotlivými knihovnami a institucemi. Informace jsou prezentovány jak distributorem, tak i uživateli produktů, přinášejí tedy zároveň cenné uživatelské zkušenosti, které můžeme použít jako inspiraci pro efektivnější využívání systému.

Úvod konference byl již tradičně věnován organizačním záležitostem: zpráva předsedy IGeLU Jiřího Kende o aktivitách IGeLU v minulém roce, o kooperaci s firmou ExLibris, o rozpočtu organizace a volbě nových členů řídicího výboru, dále shrnující zpráva prezidenta ExLibris Matti Shem Tova o působení firmy za uplynulý rok. V následujících dnech se konaly prezentace uživatelských zkušeností s produkty ExLibris. Zástupci firmy informovali o novinkách a řešení dosavadních nedostatků nebo problémů jednotlivých produktů, věnovali se zodpovězení otázek ze strany uživatelů. Některé příspěvky byly určeny všem účastníkům, ale konference dále probíhala také v paralelních sekcích věnovaných konkrétním produktům firmy ExLibris: Aleph, MetaLib, SFX, DigiTool, Verde, Voyager, Primo.

Celá konference IGeLU byla v letošním roce zaměřena na téma příští generace integrovaných knihovnických systémů Next ILS Generation. V rámci hlavní přednášky seznámili zástupci ExLibris se záměrem vytvořit v budoucnosti knihovnický systém nové generace s názvem Unified Resource Management System (URM), který by uměl zpracovávat zdroje na fyzických nosičích i zdroje elektronické a víceméně kumuloval funkce Alephu, DigiToolu a Verde s využitím Prima pro jejich zpřístupnění.

V této sekci byl zařazen také oblíbený blok otázek a odpovědí Q a A, kde se z pléna mohou zájemci dotazovat na oblasti, které je zajímají a také na problémy, které řeší. Většinou je to velmi inspirativní, protože je dobré si poslechnout, jaké otázky řeší různé knihovny a také, jak se k určitým problémům staví ExLibris.

Zájem byl o informace o strategii ExLibris při uvolňování nových verzí a service-packů, o hlavních novinkách Alephu verze 19 a 20. Z otázek a odpovědí nás zaujalo, že v nových verzích budou lépe řešena uživatelská oprávnění a chystají se zásadní změny ve správci úloh. Došlo i na dotaz, týkající se elektronického nástroje podpory – Pivotalu. Zazněla určitá nespokojenost se způsobem, jakým Pivotal pracuje. Na tuto výtku zareagovali zástupci ExLibris tím, že se pokusí provést v programu určitá vylepšení, která bychom uvítali.

Zúčastnili jsme se také sekce nazvané ILS Consortium věnované konsorciím knihoven, abychom se seznámili s problémy, které řeší instituce s podobným nastavením jako je naše síť akademických knihoven. Zástupce sítě rakouských knihoven Wolfgang Hamedinger zmínil budování souborného katalogu Austrian Library Network, tedy vytvoření jedné společné báze pro několik knihoven. Pan Hamedinger ukázal na příkladech konkrétních tabulek Oraclu, jak propojení prováděli a jaké možnosti, ale i nedostatky v tomto směru Aleph má. Zajímavé byly také zkušenosti se sledováním využívání licencí v rámci konsorcií.

V přílehlých prostorách hlavního sálu bylo možné studovat postery a další vystavené informační materiály – zajímavý byl např. poster o spolupráci alephovských i nealephovských knihoven při budování souborného katalogu v SRN nebo zajímavý a vtipný příspěvek knihovníků z University of Gloucestershire, London, nazvaný „Kdybych byl jediným knihovníkem na světě...“, který shrnuje poznatky a zkušenosti získané při práci s uživateli do výstižně vyjádřených požadavků na knihovní systém zároveň s kritickým zhodnocením obou knihovních systémů ExLibris – Alephu i Voyageru.

Nejen tento, ale i další příspěvky znovu upozornily na současný trend a potřebu přizpůsobování služeb knihovnických nástrojů a jejich vzhledu konečným uživatelům. Zástupci ExLibris ujišťovali, že stávající produkty budou v tomto duchu dále vyvíjeny a vylepšovány.

Program a prezentace z konference jsou k dispozici v angličtině:
<http://igelu.org/conference-2008-program-and-presentations>

Zdeněk Tichý SEMINÁŘ ELAG 2008

Výroční seminář ELAG (European Library Automation Group) se konal ve dnech 14.–16. dubna 2008 v Holandsku, v příjemném prostředí Wageningen University and Research Library.

Jako každý rok, tak i letos byla Česká republika zastoupena, a to Státní technickou knihovnou, Moravskou zemskou knihovnou a Karlovou univerzitou. Z naší knihovny se zúčastnil také Ing. Martin Lhoták.

Téma semináře znělo „Rethinking the Library“. Knihovny se mění, automatizace a digitalizace mění způsob fungování knihoven. Knihovny se snaží udržet poptávku po svých službách vyvíjením uživatelsky orientovaných služeb, vymýšlejí, jak zapojit uživatele coby spolutvůrce knihovny. Je také potřeba nově definovat a využívat fyzický prostor knihovny.

Peter van Boheemen z Wageningen UR Library v přednášce „The Wageningen Library Content Management System“ představil nový knižní a informační systém WURL. Jeho jádrem je s pomocí Open Source produktů „doma“ vyvinutý jazyk WebQuery. Systém je založen na XML schématech zpracovávaných pomocí XSLT stylů. Tento systém má výhody ve flexibilitě, v možnosti rychlého vývoje a šíření a také v možnosti vyhnout se závislosti, kterou přináší proprietární řešení. Je zde ale nutnost udržovat rozsáhlý tým IT pracovníků-vývojářů.

Zajímavý pohled do budoucnosti poskytla Bernadette Daly Swanson z University of California. Podělila se o své zkušenosti ze života knihovníka ve virtuálním světě Second Life. Uvedla mimo jiné, že podle některých odhadů bude v krátké době většina z nás pracovat ve virtuálním světě. Ať je tato úvaha reálná či nikoli, přednáška s praktickou ukázkou rozhodně zaujala a nabídla nám výhled, který asi mnohé z nás v souvislosti s naším oborem doposud nenapadl.

Paula Goossens a Dan Matei se v přednášce „Rethinking Cataloging“ zamýšleli nad budoucností katalogizace. Poukázali na různorodost v používání katalogizačních pravidel, naléhali na vytváření nových pravidel, která budou odpovídat 21. století. Je potřeba používat standardy a protokoly vyvinuté pro sdílení informací na webu a ne pouze mezi knihovnami.

Na závěr semináře se konalo fórum, které řídil Patrick Danowski ze Staatsbibliothek zu Berlin. Shrnul hlavní myšlenky semináře, vypíchl nezbytnost využít aktivity uživatelů

při rozvoji knihoven a jejich informačních systémů. Knihovny jsou nuceny udržet krok se současným rozvojem informačních technologií, využívat principů Webu 2.0.

Kromě přednášek probíhaly i tyto workshopy:

- 1: Digital Repository
- 2: Evaluation of Services – Why? What? How?
- 3: Game Technology for Libraries
- 4: Incorporating Library Services in E-learning
- 5: Rethinking Bibliographic Data
- 6: Semantic Web and Library applications
- 7: Service Oriented Architecture
- 8: Social Tagging
- 9: Geographical Information as Access

Zúčastnil jsem se workshopu „Social Tagging“. Social tagging (folksonomie) se týká přidělování klíčových slov, tagů k objektům v digitálním prostředí běžnými uživateli. Tagy se okamžitě stávají dostupnými pro ostatní uživatele. To přináší i problémy a otázky: možnost vnášení „smetí“, nárůst objemů dat a další. Jak lze tento pružný systém kombinovat se stávajícími systémy, které se zakládají na pevné struktuře a hierarchii, nebude to vnášet zmatky, nepřinese to víc nevýhod než kladů? Odborníci se k „folksonomii“ stavějí mnohdy skepticky pro nesystematičnost, chyby, špatnou kontrolu a podobně.

V této souvislosti zde byl mimo jiné zmíněn zajímavý projekt LibraryThing: <http://librarything.com/>, který již některé knihovny využívají, u nás například Moravská zemská knihovna v Brně v projektu pro sdílení kopií obálek knih. Byl dokonce vytvořen doplněk speciálně pro knihovny „LibraryThink for Libraries“: <http://www.librarything.com/forlibraries/>

ELAG 2009 se bude konat v Bratislavě pod názvem „New Tools of the Trade“. Další informace o 32. ELAGu je možno najít na adrese: <http://library.wur.nl/elag2008/>

Zdeněk Tichý
**KONFERENCE
PASIG 2008 A JEJÍ
KONKRÉTNÍ PŘÍNOS
PRO KNAV**

V posledních letech došlo v Knihovně Akademie věd v souvislosti se zřízením digitalizačního pracoviště k velkému nárůstu dat. Na tomto pracovišti v Jenštejně je mimo jiné skenována produkce vědeckých prací vzniklých v působnosti AV ČR a jejich předchůdkyň a cílem je retrospektivní zpřístupnění této produkce. Během pěti let došlo k nárůstu objemu dat na 6TB a současný způsob zálohování s využitím jedné páskové mechaniky se tudíž stal nedostačujícím. Samozřejmě je jasné, že další nárůst nebude lineární. Začali jsme tedy hledat možnost komplexního řešení. Proto nám přišla velmi vhod možnost zúčastnit se konference sdružení PASIG.

PASIG (The Sun Preservation and Archiving Special Interest Group, <http://sun-pasig.org>) je komunita institucí a komerčních organizací věnujících se uchovávání a zálohování dat. Každý půlrok koná konferenci, my jsme navštívili tu jarní ve dnech 27.–29. května 2008 v San Francisku.

Programová náplň konference byla pestrá. Od případových studií některých institucí (např. Oxford University, francouzská Národní knihovna atd.) přes popis a srovnání systémů pro tvorbu digitálních knihoven, úvahami nad trendy a perspektivami v oblasti uchovávání dat až po seznámení s technologiemi, které lze použít ke spolehlivému uchovávání dat.

Stěžejním vystoupením pro nás byla obsáhlá přednáška „The Billion File Problem“ Chrise Wooda ze SUN Microsystems. Jak napovídá název přednášky, Chris Wood vychází z toho, že velkým problémem se v současnosti stává „exploze dat“, která převyšuje možnosti existujících souborových systémů, možnosti zálohování, dalšího rozšiřování, i možnosti finanční. Postupně probral všechna tato úskalí, přes která přešel k řešení, jež firma SUN Microsystems nabízí. Je to SAM-QFS.

SAM-QFS je virtuální hierarchický souborový systém, což znamená, že do něj lze sloučit různé komponenty, jako jsou rychlé, ale drahé disky, pomalejší a levnější disky a nejpomalejší, ale cenově nejvýhodnější pásky. Tato struktura není navenek zjevná, je ukryta pod tzv. virtualizační vrstvou a pro uživatele se to celé jeví jako jeden velký souborový systém.

Filozofie systému vychází z faktu, že největší objemy dat jsou nevyužívány a jen k malé části je přístupováno intenzivně. Na pozadí, bez zásahu uživatele, na základě předem stanovených pravidel a podle frekvence využívání dat, dochází k přesunům dat z nejrychlejších disků až na pomalé pásky a naopak. Lze tedy použít jen minimální kapacity rychlých, ale drahých disků a naopak největší objemy dat mohou být uloženy na pomalejších a dnes už velmi levných médiích. Přičemž tato data zůstávají – i když v některých případech s určitým zpožděním – vždy dostupná.

Po návratu domů jsme začali přemýšlet, jak by konkrétní řešení datového úložiště, vycházející z tohoto nebo podobného modelu, odpovídalo našim potřebám. Definovali jsme zhruba konfiguraci systému, požadavky na kapacitu a další. Určili jsme umístění v Jenštejně, kde valná část digitální produkce Knihovny vzniká a dále identické úložiště v Praze, kam se budou data z Jenštejna synchronizovat. Podstatnou součástí řešení je způsob vícenásobného zálohování dat. Žádost o podporu takového řešení bude předána Radě pro nákladné přístroje AV ČR s tím, že v případě schválení bude projekt realizován v průběhu roku 2009.

Po skončení konference jsme také navštívili Seattle Public Library, která sídlí v odvážně řešené budově. Je to moderní knihovna, samozřejmě nabízející veškeré možné služby a technologie, jako self-check, wifi po celé budově, množství počítačů určených pro návštěvníky a podobně. Nás toto místo zaujalo hlavně jako přívětivý, přátelský prostor. Z krátké návštěvy (vzhledem k rozlehlosti knihovny) jsme si odnesli většinou kladné pocity, i když některá řešení, například místy agresivní barvy, mohou někoho odpuzovat. Je to otevřený prostor s překvapivými výhledy, kde si ale návštěvník, pokud chce, najde i svůj koutek, kde může strávit hodiny studiem, čtením, setkáváním s přáteli, či jen odpočinkem.

Doporučil bych exkurzi do této knihovny těm, kdo pochybují o smyslu knihoven jako staveb, jako místa, které lidé mohou navštěvovat fyzicky, nikoli jen virtuálně.

Anna Ryšánková
SEMINÁŘ
„DIGITALIZACE
A INDEXOVÁNÍ“

Odborný seminář „Digitalizace a indexování“ se konal v rámci cyklu Digitální budoucnost knihoven 6. listopadu 2008 v Bratislavě. Pořadatelskou institucí byla Univerzitní knihovna v Bratislavě. Úvodní slovo přednesl Alojz Androvič, který pracuje jako náměstek pro elektronizaci a integraci v Univerzitní knihovně v Bratislavě. Zastával současně i roli moderátora celého semináře.

V dopolední části semináře přednášel Rolf Rasche z firmy ImageWare Components GmbH z Bonnu. Tato firma se podílí na řadě německých projektů, které se zaměřují na masovou digitalizaci. Rolf Rasche představil projekt „180 000 Knih od jeho vzniku v roce 2005 až do současnosti“. Výsledkem tohoto a dalších odvozených projektů jsou 3–4 miliony indexovaných stran. Podrobněji analyzoval pracovní postupy a propojení mezi různými systémy jako PICA, Aleph a SunRise. finanční a technologické náklady. Vyzdvihl kooperaci mezinárodních knihoven a různých systémů při skenování.

Odpolední část semináře byla věnována tématu organizace a technologickému řešení masové digitalizace na příkladu systému ZENDPro. Toto organizačně technologické řešení je společným projektem Bavorské státní knihovny v Mnichově a firmy ImageWare a jsou v něm zapracovány vlastní postupy a kroky masové digitalizace. V této části semináře přednášel Dr. Wolf Klostermann z Bavorské státní knihovny v Mnichově a opět Rolf Rasche z firmy ImageWare Components GmbH v Bonnu.

Součástí semináře byla i prezentace robotického skeneru ScanRobot rakouské firmy Treventus. Toto zařízení samo obrací stránky na principu podtlaku, kdy skenovací hlava nasaje najednou dvě strany a zároveň je nasímá. Skenuje až 2 500 stran za hodinu. Samotné představení všech funkcí toho skeneru bylo pro nás velmi přínosné, neboť KNAV uvažuje o jeho nákupu pro digitalizační pracoviště.

Celodenní akce byla zakončena exkurzí po Univerzitní knihovně.

Lenka Veselá
**MEZINÁRODNÍ
SYMPOZIUM
„VÁLEČNÁ KOŘIST.
SPOLEČNÉ EVROPSKÉ
DĚDICTVÍ“
A VÝZKUMNÝ POBYT
VE ŠVÉDSKÝCH
KNIHOVNÁCH**

Primárním cílem mého pobytu ve Švédsku, jenž se uskutečnil ve dnech 21. 5.–1. 6. 2008 na základě výměnných dohod mezi AV ČR a Královskou švédskou akademií literatury, historie a dějin umění (KŠALDU), bylo zahájení dlouhodobějšího výzkumu dochovaných exemplářů z knihovny Hieronyma Becka z Leopoldsdorfu, jedné z významných středoevropských šlechtických knižních sbírek konce 16. století, která se na sever Evropy dostala jako válečná kořist.

V rámci pobytu jsem se také aktivně zúčastnila mezinárodního symposia „War booty. A common European heritage“, jež bylo věnováno otázkám válečné kořisti v evropských zemích raného novověku, a tedy úzce souviselo s tématem mého výzkumu. Toto mezinárodní setkání se konalo v prostorách Královského paláce ve Stockholmu při příležitosti výstavy prezentující četné umělecké předměty, které jsou v současnosti umístěné ve švédských institucích, mají statut válečné kořisti a pocházejí z řady evropských zemí (nejvíce z Německa, Čech a Polska). Již sama výstava vzbudila výrazný veřejný a mediální ohlas (<http://lrk.lsh.se>). Mezinárodní symposium jej mělo obohatit i o názory odborníků, posunout tuto – u laické veřejnosti stále ještě emoce vzbuzující – problematiku do celoevropského měřítko a podnítit vznik evropského projektu, který by soustředil informace o předmětech pocházejících z válečné kořisti ve sbírkách jednotlivých evropských institucí.

Příspěvky, které během dvoudenního jednání zazněly, se orientovaly dvěma směry. První skupinu tvořily teoreticky zaměřené referáty věnované dobové legislativě a právnímu statutu válečné kořisti (Dr. Hannes Hartung) či proměnám symboliky a dobového vnímání takto získaných předmětů (prof. Bénédicte Savoy). Autoři reprezentující druhou skupinu pak seznamovali posluchače s válečnými sbírkami umístěnými v jejich domovských institucích, informovali o stavu jejich zpracování i o problémech, které – vzhledem k často složitému historickému vývoji – přinášejí pokusy určovat původní provenienci či vlastníky těchto předmětů. Zajímavou diskusi vzbudila mezi účastníky také samotná definice předmětů z válečné kořisti a také odlišné způsoby právního a historického výkladu řady souvisejících otázek.

Konference se účastnili zástupci celkem dvanácti zemí, mezi nimiž nechyběla ani Česká republika. Vzhledem k tomu, že do Švédska byly na sklonku třicetileté války odvezeny rozsáhlé knižní a umělecké sbírky z Prahy, Olomouce a Mikulova, setkání se zúčastnili především zástupci těch institucí, jichž se tematika bezprostředně týkala (Vojenské historické muzeum, Státní vědecká knihovna v Olomouci, Knihovna Národního muzea a Správa pražského hradu). Dlouholetou tradici českého bádání v této oblasti prezentovala dr. Marta Vaculínová z Knihovny Národního muzea. Svůj příspěvek s názvem „Czech aristocratic libraries in Sweden“ jsem zaměřila na (probíhající i ukončené) výzkumy knihoven pánů z Rožmberka a Becků z Leopoldsdorfu. Cílem bylo upozornit zahraniční badatelskou veřejnost na závěry, které byly vzhledem k povaze materiálů dosud publikovány především v českém jazyce, a také připomenout správcům historických fondů nezbytnost podchycovat při katalogizaci sbírek i provenienci knih, bez nichž nelze podobné rozsáhlé výzkumy provádět. Dalším z důležitých výsledků celého jednání bylo otevření diskuse českých zástupců se švédskou stranou o možnosti uspořádat v budoucnu na Pražském hradě výstavu o švédské válečné kořisti pocházející z Čech a Moravy.

Dalších dvanáct dnů výměnného pobytu jsem se již věnovala vlastnímu výzkumu knihovny Hieronyma Becka z Leopoldsdorfu, která se dostala do Švédska jako součást dietrichštejské knižní sbírky a je dnes rozptýlena v řadě místních knihoven. Excerpce knih probíhala ve třech institucích: Domkyrkobibliotek ve Strängnäs, Kungliga biblioteket ve Stockholmu a Stifts-och landesbibliotek ve Västerås. Cílem byla co nejúplnější evidence jednotlivých exemplářů a fyzický průzkum vnějších (vazba, supralibros, exlibris) i vnitřních charakteristik (čtenářské přípisky) knih z beckovské a dietrichštejské knihovny. Souběžně s fyzickým průzkumem byla pořizována i detailní fotografická dokumentace zajímavých exemplářů, která se stane podkladem pro pozdější hlubší analýzu. Kompletně byla excerpce dokončena pouze ve Strängnäs, kde bylo podchyceno celkem 107 knih z původní dietrichštejské knihovny a 10 knih z beckovské sbírky. Ve Västerås bylo analyzováno celkem 36 dietrichštejských a 2 beckovské knihy (dalších asi 20 knih nebylo přístupných a bude nutné je prozkoumat v budoucnu). V Kungliga biblioteket ve Stockholmu, kde nejsou k dispozici údaje o provenienci, byla jednak excerpována část inkunábulí z dietrichštejské knihovny, jednak byla provedena výběrová sonda do historického fondu. Výsledkem takto koncipovaného průzkumu byl nálezný tří knih z beckovské knihovny.

Nalezené exempláře, z nichž část vykazuje stopy aktivního čtenářského přístupu svých majitelů, potvrdily předchozí domněnky o významu této knihovny a potřebě zpracovat tuto – dosud jen málo prozkoumanou – knižní sbírku formou monografické studie. Údaje získané z pobytu byly navíc zcela bezprostředně zužitkovány pro studie odevzdané do tisku již v letošním roce (Lenka Veselá, *Neznámý pramen k dějinám knihovny Becků z Leopoldsdorfu*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 20, 2008, s. 19-31, a komparační studie k dějinám knihovny Ferdinanda Tyrolského vytvořené v rámci projektu Ústavu dějin umění AV ČR *Výzkum knihovny Ferdinanda Tyrolského – kulturně historické a umělecko-historické aspekty* – program „Podpora projektů cíleného výzkumu“, GA AV ČR, identif. č. 1QS800330501).

Hana Beránková
**VÝZKUM
CIZOJAZYČNÝCH
BOHEMIKÁLNÍCH
TISKŮ VE VÍDNI**

Ve dnech 5.–11. října 2008 jsem absolvovala služební cestu do Vídně, kde bylo mým hlavním úkolem pokračovat ve výzkumu tiskařských bohemik ve vídeňských knihovnách. Kontinuálně probíhající výzkum cizojazyčných bohemikálních tisků ve fondech zahraničních knihoven se v první fázi obecně zaměřuje na excerpci a identifikaci dochovaných tiskařských, případně i autorských a obsahových bohemik 16.–18. století, a následně pak na podrobný bibliografický popis nalezených unikátů. Tímto způsobem byla podchycena a zčásti zpracována bohemika dochovaná v zahraničních knihovnách s historickými fondy v Budapešti (Akadémiai Könyvtára, Országos Széchényi Könyvtár), polském Těšíně (Biblioteka Cieszyńska, Biblioteka Tschammera, Biblioteka Dekanatu, Muzeum Cieszyn), Římě (Biblioteca Angelica, Biblioteca Vaticana),¹ Stockholmu (Kungliga biblioteket), Strängnäs (Domkyrkanbiblioteket), Västerås (Stifts- och landsbiblioteket) a Wolfenbüttelu (Herzog August Bibliothek).²

Ve Vídni se pozornost pracovníků knihovnědného oddělení soustředila především na Österreichische Nationalbibliothek, která z hlediska *Bibliografie cizojazyčných bohemik* složením svého fondu představuje jednu z nejvýznamnějších zahraničních knihoven vůbec. Výchozí materiál pro excerpci poskytl již v polovině 80. let bývalý vedoucí oddělení národní retrospektivní bibliografie v Országos Széchényi Könyvtár, dr. Gedeon Borsa, který tehdy pro Österreichische Nationalbibliothek vytvářel soupis tisků 16. a 17. století a své záznamy bohemik konzultoval s pracovníky knihovnědného oddělení. Na tyto údaje navázal vlastní výzkum pracovníků knihovnědného oddělení, který využil především možnosti excerpcí v elektronickém katalogu knihovny. Touto cestou bylo doposud identifikováno 240 tiskařských bohemik 16. a 17. století, z nichž 85 nebylo v *Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800* evidováno.

Na bibliografický popis těchto neevidovaných tiskařských bohemik se zaměřila jak má cesta konaná před dvěma lety (15.–20. 10. 2006), tak i výše zmíněný pobyt. Celkem se

---

1 Hana BERÁNKOVÁ, *Tiskařská bohemika ze 16.–18. století ve Vatikánské knihovně a v knihovně Angelice v Římě, Díl I. Historický úvod a rejstříky, Díl II. Popisy dochovaných exemplářů*. Praha, Knihovna AV ČR 2002, 2 vol.

2 Blíže viz *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století*. Praha, Knihovna AV ČR 2003, CD ROM (http://www.lib.cas.cz/kvo/produkce-tiskaren-cr/text/cb_historie.htm).

podarilo analyticky zpracovat 53 unikátních tisků zejména politického, úředního, příležitostného a náboženského charakteru, které obohatily nejen údaje shromažďované *Bibliografií cizojazyčných bohemik*, ale některé z nich jsou nyní díky tomu, že bylo možno získat jejich xerokopie, snáze přístupné i domácím badatelům. V budoucnu se výzkum v Österreichische Nationalbibliothek zaměří na popis zbývajících unikátních či vzácně dochovaných tiskařských bohemik 17. století, na pokračování excerptce a identifikace tiskařských bohemik 18. století a později i na obsahová bohemika 16.–18. století, mezi kterými lze očekávat větší počet dosud neznámých nálezů.

V souvislosti se zpracováváním tiskařských bohemik 18. století se nabízí další možnost výzkumu ve Wienbibliothek im Rathaus,³ kde byl v průběhu výše uvedené služební cesty podniknut základní průzkum struktury jejího fondu a možností excerptce. Tato knihovna byla sice znovu založena až v roce 1856 – původní vídeňská městská knihovna byla začleněna do fondu Österreichische Nationalbibliothek – přesto je však z bohemikálního hlediska velmi zajímavá. Akvizice soudobé i starší literatury se totiž programově zaměřovala na publikace týkající se rakouských dějin a dějin Vídně, takže lze v důsledku kulturně-politické provázanosti Rakouska a českých zemí předpokládat zejména mezi tisky 18. století velký počet tiskařských i obsahových bohemik. Díky vstřícnosti tamějších pracovníků i úrovni zpracování – zkrácené záznamy o všech tiscích jsou zahrnuty do automatizovaného katalogu knihovny – bude možno tisky vyhledat podle míst vydání, přičemž v úvahu přichází také užší vzájemná spolupráce při jejich zpracování a digitalizaci.

Kromě výzkumu pro *Bibliografií cizojazyčných bohemik* jsem studijní pobyt využila i ke studiu nejnovější literatury k dějinám knižní ilustrace, jež je další specializací, které by se knihovně oddělení v návaznosti na projekt *Digitalizace signovaných ilustrací v tiscích z let 1501–1750 uchovávaných ve fondu Knihovny Akademie věd ČR* chtělo v budoucnu věnovat.⁴

---

³ <http://www.wienbibliothek.at>

⁴ Blíže viz Hana BERÁNKOVÁ, *Novinky z knihovnědného oddělení KNAV*, Informace 3, 2008, s. 23-24.

Vojtěch Šícha
**VÝZKUM TIŠTĚNÝCH
CIZOJAZYČNÝCH
BOHEMIK
V TSCHAMMEROVĚ
KNIHOVNĚ
V POLSKÉM TĚŠÍNĚ**

Ve dnech 6.–11. července a 28. září–3. října 2008 jsem navštívil Tschammerovu knihovnu (Biblioteka im. Tschammera) v polském Těšíně. Cílem cesty bylo bibliografické zpracování bohemikálních starých tisků pro potřeby národní retrospektivní Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800, vznikající v podobě databáze v knihovědném oddělení KNAV.

BIBLIOTEKA I ARCHIWUM IM. TSCHAMMERA A KOŚCIÓŁ JEZUSOWY

Knihovna je od počátku přímo svázána s těšínskou evangelicko-augsburskou farností. K jejímu založení došlo v polovině 18. století, kdy farnost získala darem několik desítek knih shromážděných šlechticem Jerzym Fryderykem Bludowskim (1655–1730). Ještě koncem téhož století byl fond obohacen osobní knihovnou z pozůstalosti těšínského advokáta a dlouholetého pokladníka farnosti Bogumila Rudolfa Tschammera. Kromě jeho knihovny o cca 150 svazcích přijala farnost také kapitál na udržování a případné rozmnožování fondů knihovny. Právě pro tento donátorský počin byla knihovna pojmenována jménem B. R. Tschammera.

Spolu s knihovnou vznikl také farní archiv, který je dnes cenným zdrojem informací jak o farnosti, tak o rozvoji knihovny, a tvoří s knihovnou jeden celek pod názvem Biblioteka i Archiwum im. Tschammera. Oba fondy byly od svého vzniku uloženy pod střechou na třetí galerii evangelického Ježíšova kostela (Kościół Jezusowy), který stojí na Kostelním náměstí (Plac Kościelny) naproti těšínské farní budově a jejich růst zajišťovaly v případě knihovny především dary a v případě archivu běžná administrativní činnost farnosti a také přidruženého těšínského evangelického gymnázia. V prostorách kostela se knihovní fond o současném rozsahu asi 22000 exemplářů, z čehož zhruba 5 000 řadíme ke starým tiskům, nachází dodnes a tvoří tak největší a zároveň nejstarší nepřetržitě činnou luteránskou knihovnu na území Polska.

OCHRANA A KONZERVACE

Význam knihovního fondu spolu s jeho fyzickým stavem a stavem prostor uložení fondu si vyžádaly adekvátní řešení. Tschammerova knihovna stejně jako další těšínské

historické fondy se pod záštitou Książnicy Cieszyńskiej připojila k projektu Ochrona i konserwacja cieszyńskiego dziedzictwa piśmienniczego (viz Informace 2007, č. 4, s. 30-31). Na základě této spolupráce získala přístup k významným finančním zdrojům z tzv. norských fondů. Další část nákladů pak pokryla dotace polského Ministerstva kultury a vlastní finanční zdroje farnosti.

Od roku 2007 se začaly průběžně plnit plány projektu. Nejprve proběhly rekonstrukční práce v knihovně, dále na přelomu srpna a září roku 2007 dezinfekce fondu, který byl postaven na nové kovové regály a postupně prochází elektronickou katalogizací. Koncem roku 2007 byly na vybraných exemplářích zahájeny konzervátorské a restaurátorské práce.

BIBLIOGRAFICKÉ ZPRACOVÁNÍ CIZOJAZYČNÝCH BOHEMIKÁLNÍCH TISKŮ

Právě probíhající restaurátorská činnost byla jedním z hlavních důvodů pro rozdělení bibliografického zkoumání na dvě etapy. Mnohé z požadovaných knižních exemplářů totiž na určitou dobu opouští své místo ve fondu, neboť knihovna nemá svoji restaurátorskou dílnu, ale v souladu s projektem na ochranu a konzervaci těšínského písemného dědictví využívá služeb externích partnerů. Další překážkou byla ztížená orientace v systému signatur, protože původní katalog knihovny se nedochoval a v průběhu staletí knihovní fond prošel několika rekatalogizacemi i celkovým přestavěním exemplářů na regálech.

Vlastní výzkum probíhal na základě soupisu předem připraveném PhDr. Baďurovou, jež knihovnu navštívila zhruba před deseti lety; předběžnou excerpcí poskytnutých výběrových inventářů v nevlídném prostředí knihovny, která byla stále ještě ve stavu blízkém počátku 20. století, vytypovala exempláře, které by mohly stát v zájmu knihovědného oddělení KNAV (KVO). Na základě tohoto soupisu tedy probíhalo dohledávání exemplářů cizojazyčných bohemik uložených ve fondu knihovny. Prvotním cílem byl bibliografický popis a katalogizace těch exemplářů, které ještě nebyly podchyceny v dosavadních kartotékách Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800, a tak lze jejich dochování v Tschammerově knihovně pokládat za unikátní. Takových tisků je 12, z toho jeden z 16. století, tři ze 17. století a zbývajících osm z 18. století. Zcela náhodou byl objeven zřejmě rovněž unikátní exemplář tisku J. A. Komenského. Dokumentace k jeho bližšímu zkoumání byla poskytnuta Filozofickému ústavu AV ČR.

Srovnávací studium všech zjištěných originálních dokumentů s materiálem dosud shromážděným pro bibliografii cizojazyčných bohemik nezanedbatelně rozšíří a doplní bibliografické údaje vytvářené databáze. Celkově se v Tschammerově knihovně nachází přes 70 cizojazyčných bohemikálních titulů, což je zhruba 170 svazků. Několik tisků se bohužel nepodařilo dohledat vůbec. Jsou buď uloženy na nesprávných místech, což může doložit případná revize fondu, nebo v horším případě byly definitivně ztraceny či dokonce zcizeny.

ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

Fondy Tschammerovy knihovny a přidruženého archivu nabízejí mnohé dokumenty, které mohou sloužit společenskému bádání v rozličných oborech. Nacházejí se zde jak staré tisky bohemikálního charakteru, tak mnohé rukopisné písemnosti vztahující se k historii těšínského knížectví, slezské minulosti, česko-polským vztahům, dějinám a celkovému vývoji protestantské společnosti na územích kdysi náležejících do zemí Koruny české a později habsburské monarchii.

Současná společná součinnost těšínských institucí na projektu záchrany písemného dědictví významně přispívá k naplnění hlavního poslání všech knihovních, archivních a muzejních fondů, tedy k zachování a v co největší možné míře zpřístupnění kulturního dědictví vztahujícího se po všech stránkách k velmi zajímavé geopolitické historické oblasti.

Ivana Laiblová Kadlecová
**SCIENCE
IN THE 21ST CENTURY –
MEZINÁRODNÍ
KONFERENCE VE
WATERLOO**

SCIENCE IN THE 21ST CENTURY

byl název konference pořádané v Perimeter Institute for Theoretical Physics, Waterloo, Ontario, Kanada od 8. do 12. září 2008. Podnázev konference zněl *Věda, společnost a informační technologie*, což byly tři vrcholy trojúhelníku v logu konference a vlastně obsah diskusí po celé čtyři dny od rána do pozdního večera. Budova Perimeter Institute je nová a velice moderní, architektura je z každé strany budovy řešena jinak s ohledem na sluneční svit, nedaleko přes malý park u potoka stojí prastarý mlýn, jako připomenutí proměn v čase.

Konferenci o informacích pro vědu pořádali vědci – fyzici a mezi účastníky bylo asi pět knihovnic z blízkých i vzdálenějších univerzitních knihoven; evropská účast byla minimální, leč zjevně vítaná. Když se zmiňuji o diskusích, překvapivé byly přímé vstupy do přednášek, kdy se občas rozvinula živá výměna názorů bez ohledu na časový rozvrh. Část programu, zejména po odpolední kávě, byla vedena spíše jako diskuse přerušovaná přednáškou. Byl to nezvyklý, zajímavý a velice živý způsob organizace programu. Nechybělo promítání videoklipů a odezněly i příspěvky prostřednictvím videomostu.

Stručně k obsahu diskusí:

Informační triangel byl výchozím tématem, definuje v tomto případě vztah mezi informačními technologiemi, vědeckou komunitou a společností. Vztahy v tomto trojúhelníku se mění ve stále těsnější síť a vytvářejí velký potenciál, který přináší stejně tak výzvy a příležitosti, jako velké nebezpečí. Zásadní pro vědecký výzkum je porozumět, jak tyto změny ovlivňují vlastní práci a jaké budou všeobecné důsledky.

Práce vědců se stává laické veřejnosti stále dostupnější – nejrůznějšími způsoby – prostřednictvím publikací, blogů apod. Důsledkem toho jsou také změny ve společnosti a přímo či nepřímo je tím také ovlivňována finanční podpora. Když veřejnost vědcům uvěří, zájem vyvolá následně finanční efekt. Komunikace mezi vědci a veřejností má svůj dopad a etické a morální hodnoty ve společnosti musí být na druhé straně reflektovány vědeckou komunitou. Vědecký pokrok je předpokladem pro technologický rozvoj. Je otázkou, jak organizovat obrovské množství informací účinně a tím vytvořit dostupné nástroje k našemu prospěchu. Způsob výměny informací mění také způsob, jakým komunikujeme, jakým měníme hodnotu informace. V současnosti

to vypadá tak, že informační přehlčení a současně snadná dostupnost informací jsou v konfliktu s obsahem a kvalitou informací. Sociální struktura internetu a jeho dopad na vytváření názorů, ovlivňují politický systém stejně jako osobní hodnoty. Na druhé straně se vytváří technologie na řízení tohoto procesu.

Věda v 21. století je charakteristická nárůstem znalostí, snazším přístupem k informacím, lepším a zlepšujícím se propojováním, užším přiblížením k veřejnosti. (Změny však ještě vždy neznamenaají pokrok a to, že něčemu věříme, ještě neznamená, že se tak stane.)

Na několika příkladech bylo předvedeno, jak neblahý dopad má nesprávná a nekvalifikovaná interpretace zprostředkovaných výsledků vědy. Šíření mýtů od prostředků na růst vlasů po „big-bang“ (CERN), jsou výzvou k aktivnímu, přímému a současně srozumitelnému informování veřejnosti.

Přílišná otevřenost vede k opačnému efektu, zjednodušený výklad může navozovat domněnku, že vzdělání není nezbytné, že získání doktorátu je hračka. Bylo diskutováno téma hierarchie ve vědecké komunitě a téma úrovně informování veřejnosti.

Všeobecná představa „nevědecké“ veřejnosti, podporovaná internetem, je taková, že informace je levná, tudíž každý může vědět nebo ví vše, že „informace = znalost“, že výuka musí být snadná a že pokud předmět je trochu obtížný, je to vina toho, kdo jej vysvětluje, dále, že když něco není na internetu, tak to asi neexistuje, a podobně. Zmíněna byla nejen obsahová, ale i formální stránka komunikace; otevřenost by neměla vést ke snížení úrovně.

Málo optimisticky vyzněly závěry, ve kterých zazněla formulace „self-desorganization“ ať již informací nebo znalostí. Protikladem bylo téma komunikace v novém století, kde v oblasti matematiky a fyziky jsou dobré zkušenosti s nástroji pro vědeckou komunikaci typu blogů a jim podobných.

Samostatný prostor si vymezil Open Access. Nebyl samozřejmě pojmán pouze jako nástroj snadného (volného) přístupu k publikacím, ale jeho dopad na výzkum a vzdělání, na ekonomickou a právní profesionální praxi, na problém akademické svobody. Byl představen *The Public Knowledge Project*, který se zabývá výzkumem zájmu veřejnosti o novou otevřenost ve vědě v posledním desetiletí a dále navazuje, jak vytvářet nové prostředí pro on-line publikování časopisů a knih pro širokou škálu čtenářů, kteří by jinak nebyli schopni dostat informace pro svou práci.

Zajímavým poznatkem bylo to, že vědci si nedělají starosti se zajištěním přístupu k informacím pro vlastní výzkum – opakovaně zazněla totiž poznámka, že „o to se stará knihovna“. Pro nás dobrá zpráva, že?

Na adrese <http://pirsa.org/Co8021> jsou uloženy prezentace nebo videa jednotlivých příspěvků této konference.

Jarmila Burgetová
**MEZINÁRODNÍ
SYMPOZIUM
O COPYRIGHTU
V AMSTERDAMU**

Mezinárodní symposium o copyrightu s mnohoznačným a lákavým názvem „Kniha v éře internetu: Copyright a budoucnost autorů, nakladatelů a knihoven“, konané ve dnech 21. a 22. dubna 2008 v Amsterdamu, bylo první velkou akcí, která byla uspořádána v předvečer vyhlášení Amsterdamu světovým městem knihy pro rok 2008. Sešlo se na něm více než 200 autorů, vydavatelů a knihovníků. Z celkového počtu 234 účastníků bylo 56 zahraničních z 23 zemí a ze čtyř kontinentů.

V dvoudenním velice nabitém programu vystoupilo 26 osobností – kromě nizozemských to byli představitelé mezinárodních organizací – WIPO, IFPI, zahraničních autorskoprávních asociací (Jones Hugh ze Spojeného království), z amerických univerzit Paul Goldstein a James Boyle, a také z Německa. V tomto případě šlo o ředitelku Deutsche Nationalbibliothek paní Elizabeth Niggemann. Zásluhou organizátorů dostali účastníci symposia kromě programu také seznam účastníků a osobní charakteristiky všech přednášejících. V průběhu symposia bylo možno získat informační materiály o nizozemských asociacích, které byly pořadatelé symposia. Byly jimi Nizozemská asociace nakladatelů (NUV), Nizozemský spolek spisovatelů (VvL), Nizozemská nadace na podporu copyrightu (STAM) a Nizozemské knihovnické fórum (FOBID).⁵ To jediné se účastníkům ke škodě věci nijak neprezentovalo, ani písemně, ani jinak. Dalším nedostatkem symposia bylo to, že většina přednášejících nedoprovodila svůj projev powerpointovou prezentací, ani nedala účastníkům do ruky písemný materiál. Do dnešního dne také nebyly na webu zpřístupněny slíbené přednesené příspěvky a celková zpráva o symposiu.

Program byl rovným dílem rozdělen spravedlivě na tři sekce – autorů, vydavatelů a knihovníků. V zahajovacím dopoledni pozdravila účastníky symposia paní Carolien Gehrels, náměstkyně primátora Amsterdamu a po ní promluvil Dimiter Gantchev, úřadující ředitel divize tvůrčího průmyslu, reprezentant Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO).

V odpoledním programu, který byl věnován problematice spisovatelů – autorů, vystoupil jako první pan Ernest Ballin Hirsch, nizozemský ministr spravedlnosti, který

---

5 FOBID je zastřešující organizací několika nizozemských knihovnických organizací a spolků: Netherlands Public Library Association, Netherlands Association for Library, Information and Knowledge Professionals, National Library of the Netherlands a Association of University Libraries.

nestihl přijít mezi účastníky symposia dopoledne, jak bylo původně plánováno. Je to velice dynamická osobnost, která se v Nizozemsku problematice copyrightu věnuje dlouhá léta, v roli právníka i autora a spisovatele. Poukázal na problémy, které přináší internet, ale podpořil správnost úsilí o digitalizaci sbírek a o zpřístupnění kulturního dědictví. Považuje za nutné příslušným způsobem doplnit evropskou legislativu, což by měla splnit Evropská komise do roku 2010. Autoregulace a legislativní podpora by měly vznikající problémy řešit. Dalšími přednášejícími byli univerzitní profesori z Univerzity v Amsterdamu a ze Stanfordské univerzity v USA.

Dopolední program druhého dne symposia patřil vydavatelům. Také v této části se organizátoři chtěli opřít o zahraniční zkušenosti. Nejprve promluvil britský vydavatel Richard Charkin, pak vystoupila Shira Perlmutter, výkonná místopředsedkyně Mezinárodní federace fonografického průmyslu, a poté Dirk Visser, profesor Univerzity v Leidenu. Všichni se odvolávali na problémy, které éra internetu vydavatelům přináší. Řešení však nepřinesla ani panelová diskuse na závěr této sekce.

Odpolední program druhého dne byl věnován knihovnám. Zasedání moderoval Nol Verhagen, předseda komise pro otázky copyrightu v Nizozemském knihovnickém fóru, je ředitelem Univerzitní knihovny v Amsterdamu a také předsedou konsorcia nizozemských vědeckých knihoven. Prvním přednášejícím byl americký profesor práva na Duke University – člen Rady ředitelů „Creative Commons“. Zastává názor co největšího zpřístupnění publikací všem. Paní Elizabeth Niggemann, generální ředitelka Německé národní knihovny, informovala o snaze evropských národních knihoven vytvořit společně Evropskou digitální knihovnu (European Digital Library – EDL) EUROPEANA,⁶ v níž by byla přístupná všechna díla, která již nepodléhají copyrightu. Plánované množství digitalizovaných děl je obrovské – v roce 2010 by mělo být v EDL digitalizováno na 6 milionů děl. Ve svém projevu nabídla i další možnosti, jak postupovat u děl chráněných copyrightem (uzavírání licencí, propojování na nabídky třetích stran, zpřístupňování vědeckých informací po dohodě s autory, konsensuální řešení pro osiřelá díla, pro rozebraná vydání apod.). Expertní skupina pro copyright zpracovává sektorového průvodce, jak v těchto případech postupovat, budou uvedeny definice i modelové licence. ARROW Project (Accessible Register of Rights Information and Orphan Works) se zabývá speciálně problematikou osiřelých děl pro Evropskou digitální knihovnu. Pokud jde o legislativu, je nutno – podle paní Niggemann – vyvinout iniciativu na národní úrovni. V této souvislosti uvedla některé pozitivní příklady z Německa a Francie. Doporučuje praktický přístup a soustředěnost. Posledním přednášejícím byl pan Michael Laan, ředitel Ústřední hudební knihovny v Rotterdamu, která byla založena v roce 1961. Seznámil auditorium se svými dobrými zkušenostmi s hudebními společnostmi, s nimiž uzavřel smlouvy umožňující digitální půjčování hudby pod heslem „Try before you buy! – Zkus než si koupíš!“. Panelová diskuse nevnesla do problematiky nic nového.

---

6 <http://www.europena.eu>

O závěr sympozia se postaral Herman Pabbruwe, předseda Nizozemské asociace odborných a vědeckých nakladatelů, který se pokusil o sumarizaci výsledků sympozia. Zdůraznil, že je třeba dát zelenou digitalizaci děl, určených pro studium, vypracovat potřebné standardy a postupovat společně. Dobrým signálem pro možnou budoucí spolupráci všech tří složek knižního sektoru bylo slavnostní aplaudované podepsání smlouvy mezi FOBID a Nizozemskou federací pro copyright o spolupráci při digitalizaci sbírek v knihovnách, archivech a muzeích.

Hlavním pozitivem amsterdamského sympozia bylo to, že se poprvé v takovém počtu sešli zástupci autorů, vydavatelů a knihovníků na společném rokování, a to, že byl vytvořen prostor (a snad i tradice do budoucna) pro vzájemné informování o problémech, požadavcích, záměrech, které je nutno společně řešit.

Symposium se konalo v moderních prostorách v nejvyšším patře nové překrásné budovy Městské knihovny v Amsterdamu.⁷ Ta byla slavnostně otevřena 7. 7. 2007 poblíž Centrálního nádraží na břehu kanálu Prinsengracht jako největší veřejná nizozemská knihovna.

---

⁷ Viz <http://www.oba.nl/index.cfm?vid=BC638BCA-3FFA-497D-9CA1C74A819C832A>

Iva Burešová
**MEZINÁRODNÍ
KONFERENCE
„CHANGING
SCHOLARLY
COMMUNICATION IN
THE KNOWLEDGE
SOCIETY“**

Šestý ročník mezinárodní konference „Changing Scholarly Communication in the Knowledge Society“, věnované tématu Berlínské deklarace o otevřeném přístupu ke znalostem v přírodních a humanitních vědách, se konal v německém Düsseldorfu od 11. do 13. listopadu 2008.

V průběhu tří dnů bylo předneseno pět ucelených přednášek a zorganizováno osm diskusí v plénu. Celá konference byla uvedena Malou bajkou od Franze Kafky (1920),⁸ kde byl otevřený přístup (OA) přirovnán právě k oné myši – buď past, nebo kočka.

Tony Hey (Microsoft Research) zahájil přednášku čtyřmi paradigmaty vědy: nejprve přišla experimentální věda, potom teoretická věda (např. Newtonovy zákony), poté věda, kterou nazval výpočetní (různé počítačové simulace) a úplně nakonec věda data-centrická, která s sebou přináší i potřebu změn v publikačním procesu – především potřebu publikovat data ještě před vydáním celého článku. Jako příklad uvedl projekt Galaxy Zoo, který zpřístupnil obrázky přibližně 300 milionů nebeských těles, a požádal komunitu astronomů o pomoc s klasifikací jednotlivých galaxií.

V dalším příspěvku byly představeny možnosti blogů a vědeckého blogování. Bylo zdůrazněno, že blog si najde nejen své čtenáře, ale i své kritiky a dochází tak k recenzování vědeckého obsahu širší skupinou veřejnosti. Blogy se také ukazují jako „fault tolerant“ – k chybám tolerantní, protože jejich forma dovoluje vědcům svůj vědecký omyl v průběhu času rychle opravit. Na závěr byla položena otázka, zda blogy a průběžné zveřejňování vědeckého výzkumu nemohou vést nejen ke zneužívání tohoto obsahu, ale i poklesu zájmu vydavatelů k vydání obsahu, který už (byť v jiné a nikoli ucelené formě) jinde přístupný je. Také bylo zmíněno, že blogy mění obsah

---

⁸ „ACH,“ ŘEKLA myš, „svět je den ode dne těsnější. Nejdříve byl tak široký, až jsem měla strach, utíkala jsem dál a byla jsem šťastná, že konečně vidím vpravo i vlevo v dálce zdi, jenže tyto zdi se tak rychle sbíhají, že jsem už v posledním pokoji, a tamhle v koutě stojí past, do níž běžím.“ – „Stačí jen, když změniš směr,“ řekla kočka a sežrala ji.

vědeckých článků, které už nejsou psány pro vysoce specializované vědce z oboru, ale mnohem srozumitelněji i pro širší veřejnost. Ta může představovat i lidi, kteří rozhodují o rozdělení fondů a jiných zdrojů financování výzkumu.

Celé jedno odpoledne bylo věnováno OA projektům z rozvojových zemí, byly zde představeny projekty z Jihoafrické republiky – SALDRU (<http://www.saldru.uct.ac.za>) a AJOL (African Journals Online – <http://www.ajol.info>), které se snaží zpřístupnit výzkum ze všech regionů Afriky, nejen z Jihoafrické republiky, tak jako tomu je u mnoha jiných afrických projektů. Další byl představen brazilský projekt Scielo (<http://www.scielo.br>), který byl založen v roce 1997 a je zaměřen na iberoamerickou literaturu. Scielo je primárně bibliometrickou databází, která obsahuje více než 600 časopisů, 191 000 článků a 3 500 000 citací. Posledním projektem z této sekce byl indický MedKnow, který je zaměřen na oblast medicíny a příbuzných věd. Je zde 76 časopisů a zajímavostí je, že za OA autoři díky sponzorství projektu nemusí platit (kromě dvou časopisů, které tvoří výjimku). Podle statistiky mají stránky projektu návštěvnost přes 85500 přístupů za týden. 13 z těchto časopisů je také hodnoceno v Science Citation Index (SCI) firmy Thompson.

Část programu byla také vyhrazena různým modelům publikování a snaze o ekonomicky efektivní vydávání vědecké literatury. Byla rovněž zmíněna opakovatelnost výzkumu a nutnost volného publikování dat a metodických postupů, právě proto, aby opakovatelnost byla zajištěna.

Část programu byla věnována autorskému právu a copyrightu, byly představeny Science Commons (<http://sciencecommons.org>), které jsou vyvíjeny od roku 2005.

Jako další promluvil Matthew Cockerill (z OA vydavatelství BioMed Central), který začal srovnáním tradičního a otevřeného publikování. Tradiční publikování zahrnuje i přenos práv na vydavatele. Při publikování s otevřeným přístupem k ničemu takovému nedochází, a proto je autor oprávněn s článkem stále nakládat tak, jak on sám potřebuje. Znovu zopakoval, že článek je sice pro uživatele zdarma, ale publikační proces rozhodně zdarma není – jen se náklady na zpřístupnění přesunuly z uživatelů na autory – nebo tedy přesněji řečeno na granty, ze kterých jsou výzkum a potažmo i autoři placeni.

Závěrem promluvil Paul Ginsparg, známý fyzik a zakladatel prvního repozitáře s otevřeným přístupem – ArXiv.org. V jeho přednášce byl shrnut celý vývoj otevřeného přístupu, repozitářů a také nastínil možný budoucí vývoj celé této oblasti.

Jak z konference vyplynulo, před knihovnami a informačními centry, stejně jako před jinými vědeckými pracovišti, stojí náročný úkol týkající se volného zpřístupňování a poté i dlouhodobé archivace odborných publikací.

Iva Burešová
**VÝROČNÍ KONFERENCE
„KEEPING THE
RECORDS OF SCIENCE
ACCESSIBLE“**

Třetí ročník konference, pořádané společností Alliance for Permanent Access, se uskutečnil v Budapešti 4. listopadu 2008 na počest jubilea založení maďarské Akademie věd. Konference se zúčastnilo přes 80 odborníků z 19 evropských zemí. Těžištěm jednání se stala problematika nejen volného, ale především trvalého zpřístupňování výsledků vědecké práce. Nemalá část dne byla také věnována možnostem financování těchto projektů.

V jednotlivých příspěvcích byl popsán průběh a vývoj v oblasti trvalého zpřístupňování dokumentů v různých institucích. Bylo konstatováno, že instituce největší míru své pozornosti (42 %) věnují akvizici elektronických dokumentů, zajištění přístupu k nim (včetně open access) věnují 35 % a nejmenší pozornost je potom věnována právě dlouhodobé archivaci – pouhých 23 %. Z příspěvku Neila Beagrieiho však vyplynulo, že zhotovení 1 000 digitálních dokumentů stojí v průměru € 333, zatímco za deset let se bude stejné množství špatně zdigitalizovaných či archivovaných dokumentů opravovat za € 10 000. Podle jeho slov budou na vině především špatně zhotovená metadata a zanedbání dlouhodobé archivace (důsledek vývoje informačních technologií a archivačních postupů).

Erich Weichselgartner se zaměřil na nutnost ověřování existence dokumentů v elektronické podobě, aby se zabránilo duplicitnímu zpracování a tím i plýtvání peněz vynaložených na zpřístupňování a archivaci dokumentů. Také se dotkl oblasti autorského práva u digitálních kopií, optimalizace repozitářů a jiných úložišť v rámci EU, budoucí garance těchto repozitářů a nutnosti dlouhodobé archivace. Dále zmínil oblast citačních standardů elektronických zdrojů nebo nutnost sjednocení terminologie této oblasti.

Norbert Kroó, vice-prezident Maďarské Akademie věd, se ve svém příspěvku zabýval hodnocením kvality vědeckých prací a způsobům přístupu k výsledkům vědecké práce. Věnoval se také otevřenému přístupu (OA – open access) a dlouhodobé archivaci takto publikovaných dokumentů.

V další sekci byly představeny evropské projekty z různých vědních oblastí, popsána metodika jejich financování, model zpřístupňování a plány dlouhodobé archivace.

Mezi projekty byl představen např. holandský CLARIN (zaměřený na lingvistiku), britský The Archeology Data Service nebo německý PsychData. Na konci sekce byla zdůrazněna nutnost kooperace jednotlivých institucí ve stejných nebo sobě si blízkých vědních oblastech, potřeba jistoty dlouhodobého financování těchto projektů a sdílení dat.

Každý z přednesených příspěvků evokoval u publika mnoho dotazů, proto po odeznění každého z témat byl dán velký prostor diskusi. Předsedající nakonec v panelové diskusi vyzval všechny přednášející, aby se vyjádřili k problematice archivace a dlouhodobého zpřístupňování elektronických dokumentů. Závěry ke kterým došli, jsou: potřeba koordinace mezi jednotlivými evropskými vládami, různými větvemi EU a grantovými agenturami; optimalizování infrastruktury repozitářů a archivů; vyjednávání s držiteli autorských práv a veřejné zpřístupňování dat.

Ivana Laiblová Kadlecová
**VÝROČNÍ KONFERENCE
LIBER 2008**

Konference LIBER 2008 se konala tradičně v prvním červencovém týdnu na evropské straně Bosporu, organizátorem byla Koc University Istanbul, ve skutečnosti umístěná několik desítek kilometrů od Istanbulu směrem k Černému moři. <http://www.ku.edu.tr>

Téma výroční konference pod názvem „Bridging the Digital Divide: Effective Library Partnerships in the Digital Age“ je zpracováno v pětadvaceti prezentacích dostupných na adrese <http://www.ku.edu.tr/ku/images/LIBER/LIBERo8>

Nejfrekventovanějšími termíny byly – jak jinak – digitalizace a Open Access, ale zazněly i další neméně zajímavé příspěvky o elektronických zdrojích, o odkyselení papíru, případové studie i firemní prezentace.

K bližšímu prohlédnutí doporučuji zejména přednášky:

Dr David Prosser, SPARC Europe: Overview of Current European Developments in Scholarly Communication

Souhrnně řečeno – role knihovny v současném rostoucím trendu otevřeného přístupu by měla spočívat v rozšiřování autorovy práce, zviditelňování instituce prostřednictvím šířených výsledků, stále více se zapojovat do edičního programu, kupříkladu organizováním recenzního řízení, vytvářením nástrojů k ediční práci, rešeršními službami a podobně, ale také převzít odpovědnost za dlouhodobou ochranu institucionálních intelektuálních výstupů. Tyto nové role vytvářejí z knihovny nový model.

Pertti Vakkari, University Tampere: The Influence of the Use of Electronic Information Resources on Scholarly Work

Studie o vlivu a významu elektronických zdrojů vychází z odpovědí 767 respondentů z 22 univerzit, údaje jsou vyjádřeny v procentech.

Otázka	Plně souhlasí	Částečně souhlasí	Určitě ne	Neví	Celkem
Snadnější dostupnost materiálů	82	16	1	1	100
Snadnější uložení materiálu	76	21	2	1	100
Větší množství materiálu	60	33	4	3	100
Větší aktuálnost	61	33	4	2	100

Otázka	Plně souhlasí	Částečně souhlasí	Určitě ne	Neví	Celkem
Vliv na kvalitu práce	38	44	6	12	100
Inspirace k novým nápadům	32	49	8	11	100
Úspora času	58	30	9	3	100
Méně hledání v knihovnách	74	19	5	2	100

V příspěvku je dále rozlišen vztah uživatelů k e-zdrojům podle oboru.

Sijbolt Noorda: The Impact of Digitisation in Europe from an Academic Perspective

Thomas H. Teper, University of Illinois: The Role of Deacidification in the Library's Preservation Program

Snad nejzajímavější z firemních příspěvků přednesla Tamar Sadeh, **Is Time on Our Side? Strategies for the Preservation of Digital Heritage.**

Konference byla doplněna společenským programem, který přiblížil pro nás nezvyklou místní kulturní atmosféru.

Jarmila Burgetová
**54. NÁRODNÍ KONGRES
FRANCOUZSKÝCH
KNIHOVNÍKŮ**

Letošní kongres Spolku francouzských knihovníků (ABF – Association des bibliothécaires de France) – v pořadí již padesátý čtvrtý – se konal ve dnech 12.–15. června 2008 v hlavním městě regionu Champagne-Ardenne v Remeši (Reims). Mottem kongresu a základním tématem jednání byla tentokrát problematika práce knihoven s mládeží a mladými čtenáři.

http://www.abf.asso.fr/article.php3?id_article=971

Jako obvykle přivítali účastníky při zahájení kongresu čelní představitelé města a regionu, paní Adeline Hazan, starostka Remeše; paní Marie-José Rich, předsedkyně regionálního výboru ABF; paní Marie-Noël D'Hoog, předsedkyně kulturní komise Regionální rady Champagne-Ardenne; pan Georges Bellon, náměstek předsedy Rady pro studia a život studentů na Univerzitě v Remeši a konečně pan Alexandre Steyer, rektor Akademie v Remeši, kancléř univerzit. Poděkoval jim předseda ABF pan Dominique Arot. Klíčový projev měl letos spisovatel a ředitel edice mládeže nakladatelství Thierry pan Mikaël Ollivier. Věnoval se své práci pro mládež a přečetl úryvky ze své knihy a z dalších třech děl pro mládež vydaných v posledních letech.

Odpolední plenární zasedání prvního dne (12. 6.) zaplnily příspěvky psycholožky paní Marie Choquet, paní Sylvie Octobre z ministerstva kultury a pana Jean-Claude Richez, představitele Národního ústavu mládeže. Všichni se zabývali (každý ze svého hlediska) dosaženými úspěchy a údaji o tom, co bylo uděláno pro mládež, zda dosavadní aktivity postačí a zda se ubírají správným směrem. Jednání moderoval pan Romuald Ripon v Národní knihovny Francie.

Páteční dopolední jednání (13. 6.) zahájil předseda ABF pan Dominique Arot půlhodinovým hodnocením jednání předchozího dne. Podle jeho výsledku by knihovny ve vztahu k mládeži měly vytvářet prostor, který nebude ani školou, ani rodinou, tedy zajímavý prostor, do něhož budou mladí lidé chodit z vlastní vůle, z vlastního rozhodnutí. Za důležitý ve vztahu k mládeži je považován i fakt, že jsou mladí zváni do mediátéky, nikoli do knihovny.

Tyto „půlhodinky či promluvy“ patřily k novinkám letošního kongresu. Nové bylo i to, že na začátku pátečního zasedání byli plénu představeni zúčastnění zahraniční účastníci kongresu. Každý z nás (ze Španělska, Nizozemí, Belgie, Libanonu, České

republiky, Alžíru, Rumunska, Švýcar, Maroka, Konga) dostal prostor k představení sebe i spolku, který na kongresu zastupuje.

Třetí plenární zasedání v páteční dopoledne (13. 6.) nazvané „Mezi městskou knihovnou a knihovnou univerzitní“ moderovala ředitelka Univerzitní knihovny v Toulouse paní Marie-Dominique Heusse. Mělo na programu tři zajímavé příspěvky. Daniel Renoult, doyen Generální inspekce knihoven, komentoval průzkum transformace lycea v univerzitu (Université d'Evry Val). Sociologové Laurence Le Douarin a Ségolene Petite z Univerzity v Lille rozebírali výsledky ankety, kterou iniciovala Městská knihovna v Lille. Týkala se chování studentů v Městské knihovně a jejich postojů k službám městské a univerzitní knihovny. Inženýři Roman Vourc'h a Sandra Zillonitz zpracovali anketu „Podmínky univerzitního života“ ve formě dotazníku s 250 otázkami a hodnotili získané údaje.

Sobotní ranní půlhodinku dostal na starost nový prezident Národní knihovny Francie (BnF) pan Bruno Racine. Také ten se zabýval problematikou mladých čtenářů – studentů, kteří jsou hlavními uživateli Národní knihovny. BnF chystá mnohé novinky pro zlepšení prostředí a některé další inovace. Zmínil také to, jak autorský zákon velmi negativně ovlivňuje digitalizaci a zpřístupňování pramenů.

Souběžně se sobotním plenárním zasedáním, které se věnovalo otázkám komunikace s mladými čtenáři, probíhalo „Rendez-vous international“ – Mezinárodní setkání se zahraničními hosty. Moderovala je pracovnice Národní knihovny Francie paní Aline Girard-Billon. ABF tak navázala na loňské prezentace ředitelů třech velkých evropských městských knihoven, kterými vloni byli: Maija Berndtson, ředitelka Městské knihovny v Helsinkách, Paolo Mesina, ředitel Městské knihovny v Turinu a Gerard Reussink, ředitel Městské knihovny v Rotterdamu. Letos se představili ředitelé dalších tří knihoven: Jens Ingemann, ředitel Městské knihovny v Kodani, Tomáš Řehák, ředitel Městské knihovny v Praze a Deborah L.Jacobs, ředitelka Veřejné knihovny v Seattle (USA). V příštím roce bude tento tříletý cyklus uzavřen prezentacemi o městských knihovnách v Barceloně, Stockholmu a Brémách.

Na sobotním odpoledním na tzv. „kulatém stole s reprezentanty institucí“ čelí představitelé dvou nejvýznamnějších resortů informovali o aktualitách, které nastaly v gesci ministerstva kultury a ministerstva školství. Za MK se zúčastnil vedoucí Ředitelství knihy a četby pan Benoît Yvert, za resort školství zástupce ředitele odd. knihoven a vědeckých informací pan Michel Marian. Dalšími panelisty byli pan Daniel Renoult, doyen Generální inspekce knihoven a v zastoupení ohlášeného pana Floriana Salazar-Martin, předsedy federace FNCC (Fédération nationale des collectivités territoriales pour la culture) bývalý poslanec pan Alain Roussel. Obdobně jako vloni diskuse k předneseným příspěvkům nebyla ani dlouhá, ani příliš bojovná. Zmíněny byly obavy o financování knihoven, konstatovány důsledky absence knihovního zákona, zmíněno nedořešené odměňování jednotlivých kategorií knihovníků.

Jako každoročně byl kongres doprovázen výstavou jak firem, tak i knihoven a institucí. V centru výstavy byl instalován stánek ABF, ten byl neustále obléhán francouzskými knihovníky. Letos měl i svou „pobočku“, druhý stánek, o který pečovala nová skupina ABF pro hybridní knihovny. Stánek byl vybaven počítači s přístupem na internet, kde každý z delegátů si mohl v rámci povolené půlhodiny přečíst svou emailovou poštu.

Po celou dobu konání kongresu probíhaly vedle plenárních zasedání současně „dílny“ k nejrůznějším aktuálním, často dílčím otázkám a problémům. Celkem se uskutečnilo 7 plenárních zasedání a 8 dílen. Kongresu se zúčastnilo více než 550 osob, z toho na 30 účastníků ze zahraničí.

Kateřina Kalinová
**DEVÁTÉ ZASEDÁNÍ
SLOVENSKÉ NÁRODNÍ
KOMISE PRO SLUŽBY**

Národní komise pro služby Slovenské republiky je poradním orgánem ředitele Slovenské národní knihovny pro otázky související s organizací, metodikou a rozvojem knihovnických a informačních služeb. Cílem její práce je rozvoj knihovnických a informačních služeb Slovenské národní knihovny a ostatních zúčastněných knihoven, zlepšování přístupu k sekundárním informačním zdrojům, rozvoj meziknihovnických a mezinárodních meziknihovnických výpůjčních služeb a posílení spolupráce mezi knihovnami. Členy komise jsou zástupci zejména univerzálních a specializovaných vědeckých knihoven a krajských knihoven Slovenské republiky, kteří se každý rok scházejí na zasedání komise. Na letošní zasedání byli jako hosté přizváni i zástupci knihoven z České republiky.

Zasedání se konalo ve dnech 17. a 18. června 2008 v Centru vědecko-technických informací Slovenské republiky v Bratislavě. Program byl rozdělen do čtyř tematických bloků a jeho součástí byla i zevrubná prohlídka jednotlivých pracovišť knihovny Centra vědecko-technických informací Slovenské republiky a Univerzitní knihovny v Bratislavě.

První den zasedání byl zahájen blokem Centrum vědecko – technických informací Slovenské republiky, který seznámil účastníky zasedání s funkcí a činností CVTI SR a představil nedávno vzniklé Národní centrum pro popularizaci vědy a techniky ve společnosti a budovaný Centrální informační portál pro výzkum, vývoj a inovace. Na následnou prohlídku jednotlivých pracovišť knihovny CVTI SR navázal druhý blok s názvem Knihovnické blogy a portály.

První prezentace tohoto bloku informovala o slovenských knihovnických blozích, jejich tvorbě a možnostech a poukázala na jejich význam v public relations knihovny, další dvě prezentace představily nejzajímavější slovenské a české knihovnické portály. Program prvního dne byl zakončen návštěvou Univerzitní knihovny v Bratislavě.

Druhý den zasedání zahajoval blok Euro a knihovny. 1. ledna 2009 zavede Slovensko jednotnou evropskou měnu, což se samozřejmě dotkne i knihoven. Proto byli pozváni zástupci Národní banky Slovenska, kteří účastníky zasedání nejprve seznámili s historií eura a jeho zavádění v zemích Evropské unie a poté se věnovali problematice duálního uvádění měny na účetních dokladech a oznámili, kterých účetních dokladů se bude duální uvádění měny týkat. Součástí tohoto bloku bylo i seznámení s výhodami zavedení platebních terminálů a registračních pokladen v knihovnách.

V závěrečném bloku zasedání, který nesl název MVS, byl představen produkt Regionální knihovny Karviná Meziknihovní výpůjční systém, dále Regionální knihovnicko-informační systém Trenčianského samosprávného kraje a byla přednesena zpráva o provádění aktualizovaných zásad MVS knihovnami. Zasedání bylo zakončeno informací o plnění závěrů 8. zasedání Národní komise pro služby.

Informace týkající se slovenské Národní komise pro služby a jejích zasedání lze nalézt na internetových stránkách:

<http://www.snk.sk/?narodna-komisia-pre-sluzby>

<http://www.snk.sk/?zapisnice>

<http://www.snk.sk/?prezentacie>

OBSAH

Úvodem (J. Burgetová)	3
-----------------------------	---

ROZVOJ INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ

Digitální knihovny a konference v Evropě (M. Lhoták)	5
Výroční konference IGeLU 2008 (M. Kuchtová–Z. Chmelařová)	8
Seminář ELAG 2008 (Z. Tichý)	10
Konference PASIG 2008 a její konkrétní přínos pro KNAV (Z. Tichý)	12
Seminář „Digitalizace a indexování“ (A. Ryšánková)	14

EVROPSKÁ KNIHOVĚDNÁ BĀDÁNÍ

Mezinárodní sympozium „Válečná kořist. Společné evropské dědictví“ a výzkumný pobyt ve švédských knihovnách (L. Veselá)	15
Výzkum cizojazyčných bohemikálních tisků ve Vídni (H. Beránková)	17
Výzkum tištěných cizojazyčných bohemik v Tschammerově knihovně v polském Těšíně (V. Šícha)	19

SVOBODNÝ PŘÍSTUP K INFORMACÍM

Science in the 21 st Century – mezinárodní konference ve Waterloo (I. Laiblová Kadlecová)	22
Mezinárodní sympozium o copyrightu v Amsterdamu (J. Burgetová)	24
Mezinárodní konference „Changing Scholarly Communication in the Knowledge Society“ (I. Burešová)	27
Výroční konference „Keeping the Records of Science Accessible“ (I. Burešová)	29

ROZVOJ KNIHOVNICKÝCH SLUŽEB

Výroční konference LIBER (I. Laiblová Kadlecová)	31
54. národní kongres francouzských knihovníků (J. Burgetová)	33
Deváté zasedání Slovenské Národní komise pro služby (K. Kalinová)	36

PRO PRACOVNÍKY STŘEDISEK VĚDECKÝCH INFORMACÍ
A KNIHOVEN AV ČR VYDÁVÁ KNIHOVNA AV ČR, v.v.i.

REDIGUJE PhDr. JARMILA BURGETOVÁ

PROSINEC 2008

ISSN 12.10-8502